

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ТА ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Лавров Вячеслав Вячеславович

аспірант кафедри цивільного процесу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Перегляд судових рішень за нововиявленим та виключними обставинами є самостійним видом перегляду судових рішень, що набрали законної сили, у цивільному судочинстві України (ст. ст. 423-429 ЦПК України), що має відповідати міжнародним стандартам доступності та справедливості судочинства у контексті п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі - ЄКПЛ) та практиці Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ). Незважаючи на те, що зазначений інститут є класичним для цивільного судочинства, у судовій практиці виникає низка проблемних питань. На особливу увагу у цьому контексті заслуговує питання суб'єктів оскарження у зазначених видах перегляду.

Перелік суб'єктів, які можуть подавати заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими та виключними обставинами є вужчим за перелік суб'єктів апеляційного та касаційного оскарження, що зумовлене екстраординарністю такого виду перегляду та його особливими підставами. Перелік осіб, які можуть подавати відповідні заяви, визначений окремо для кожної підстави у ст. 424 ЦПК України, проте на практиці часто трапляються порушення відповідних вимог законодавства.

Проблемним питанням, яке виникає у судовій практиці є питання стосовно суб'єктів, які можуть подавати заяви про перегляд судових рішень за виключними обставинами з підстав, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 423 ЦПК України (встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом). Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 424 ЦПК України зазначена заява може бути подана особою, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, за умови, що рішення ЄСПЛ стосується справи, про перегляд рішення в якій просить заявник [1]. Водночас, як показує аналіз практики Верховного Суду, зазначена вимога не завжди дотримується при подачі відповідних заяв. Так, ухвалою Великої Палати Верховного Суду від 08 вересня 2001 року заявникові було відмовлено у відкритті провадження про перегляд судового рішення за виключними обставинами з тих підстав, що ЄСПЛ не встановив порушення Україною конвенційних зобов'язань щодо заявника у справі, про перегляд рішення за виключними обставинами у якій було подано відповідну заяву [2].

Крім того, слід звернути увагу на визначення кола суб'єктів, які можуть подавати заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Відповідно до позиції Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду особи, які не брали участі у справі в суді першої інстанції, однак суд вирішив питання про їх права і обов'язки, і такі особи вступили у справу в суді апеляційної або касаційної інстанції шляхом подання апеляційної чи касаційної скарги відповідно (ч. 3 ст. 352 ЦПК України), не належать до учасників справи, а, отже, не мають права подавати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами [3].

У літературі також висловлювалися скептичні зауваження щодо такої позиції [4, с. 128-131; 5]. Так, одні автори пропонують розширити перелік осіб, які мають право

звертатися із відповідними заявами за рахунок включення до них осіб, які не брали участі у справі, однак суд вирішив питання про їх права та обов'язки [5, с. 94], натомість інші автори наполягають на можливості наділення таких суб'єктів правом на подання відповідних заяв за умови, що такі особи вступили у справу в суді апеляційної інстанції [4, с. 128-131].

На наш погляд, зазначена позиція Верховного Суду є спірною. Слід звернути увагу, що ЦПК України надає право оскарження судових рішень за нововиявленими обставинами учасникам справи (ч. 1 ст. 424 ЦПК України). Особи, які не брали участі у справі в суді першої інстанції, однак суд вирішив питання про їх права і обов'язки, можуть вступити у справу в суді апеляційної або касаційної інстанції шляхом подання апеляційної чи касаційної скарги, після чого вони користуються процесуальними права та несуть процесуальні обов'язки учасників справи (ч. 3 ст. 352 ЦПК України). На наш погляд, виключення зазначених осіб із переліку суб'єктів, які можуть подавати заяву про перегляд справи за виключними обставинами, звужує їх процесуальні права порівняно з іншими учасниками справи, а також ставить вказаних осіб у становище більш не вигідне, порівняно з іншими учасниками справи, що мають право подавати заяву про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами. Відтак, коло суб'єктів подачі відповідної заяви має бути розширене за рахунок включення до нього зазначеної групи суб'єктів. Водночас особи, які не брали участі в розгляді справи в суді першої інстанції, однак суд вирішив питання про їх права та обов'язки, за умови, що вони не вступили у справу при апеляційному чи касаційному перегляді справи, не належать до кола суб'єктів, які можуть звертатися до суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Список використаних джерел:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 2-428/11 від 28 березня 2018 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73304966>.
2. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 08 вересня 2021 року у справі № 521/2951/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99522718>.
3. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 06 вересня 2018 року у справі № 215/6648/15-ц. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/88834134>.
4. Менюк Д. О. (2021) Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у цивільному процесі України: дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право, Київ, 237 с.
5. Зельдіна О. Р., Колесник Р. М. (2017) Інститут перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами. Право і суспільство. Господарське право та процес, (4), 89-95.